

האם צריך לבדוק את הבית מפירוורי חמץ?

הרב אלישע אבינר

פסחים ו ב

אמר רב יהודה אמר רב: הבודק צריך שיבטל. מאי טעמא? אי נימא משום פירוורין הא לא חשיבי... אמר רבא: גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה. - וכי משכחת ליה לבטליה! - דילמא משכחת ליה לבתר איסורא, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל.

רש"י

הבודק צריך שיבטל - בלבו, סמוך לבדיקה מיד, ואומר: כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל. מאי טעמא - הרי מבער כל הנמצא. ודעתו עליה - חשובה היא בעיניו, וחס עליה לשורפה, ומשהה אפילו רגע אחד - ונמצא עובר עליה בכל יראה ובכל ימצא, אבל משבטלה - אינו עובר, דלא כתב אלא תשביתו. דלאו ברשותיה הוא - אינו שלו.

פסחים ב א

משנה. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר.

רש"י

בודקין - שלא יעבור עליו בכל יראה ובכל ימצא.

תוספות

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ - פ"ה שלא לעבור עליו בכל יראה ובל ימצא. וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' (דף ו:): הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאכלו.

ר"ן על הרי"ף

מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספיק בטול והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה

פסחים מה א

משנה. בצק שבסידקי עריבה, אם יש כזית במקום אחד - חייב לבער, ואם לא - בטל במיעוטו. וכן לענין הטומאה, אם מקפיד עליו - חוצץ, ואם רוצה בקיומו - הרי הוא כעריבה.

דף מקורות

גמרא. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום שאין עשויין לחזק, אבל במקום שעשויין לחזק - אינו חייב לבער. מכלל דפחות מכזית, אפילו במקום שאין עשוי לחזק - אינו חייב לבער.

רשי"י

מכלל דפחות מכזית כו' - ותלמודא דייק ממילתא דשמואל, דאוקמה למתניתין במקום שאין עשוי לחזק, וקתני מתניתין בפחות מיכן בטל במיעוטו - שמע מינה דפחות מכזית לא חשיב, ואף על גב דאיכא בה פלגי זיתא טובא - הואיל ולא במקום אחד ניהו לא חשיב.

איכא דמתני לה אסיפא: ואם לאו בטל במיעוטו. אמר רב יהודה אמר שמואל: לא שנו אלא במקום העשוי לחזק, אבל במקום שאין עשוי לחזק - חייב לבער. מכלל דכזית, אפילו במקום העשוי לחזק - חייב לבער.....

אמר רב נחמן אמר שמואל: שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהן, רואין: כל שאילו ינטל החוט וניטלין עמו - חייב לבער, ואם לאו - אינו חייב לבער. אמר עולא: לא אמרן אלא בעריבה, אבל בבית - חייב לבער. מאי טעמא - דזימנין דכניש להו, ונפלי גבי הדדי.

שני חצאי זיתים - בסידקי העריבה. חייב לבער - דחוט מצרפן, והוי כזית במקום אחד, ובדפנות קאי. לא אמרן - דאם אין ניטלין עמו אינו חייב לבער - אלא בעריבה, דקביעי בה. אבל בבית - אפילו שני חצאי זיתים שאין חוט מצרפן חייב לבער. זימנין דכניש להו - מכבד הבית, ונפלי אהדדי.

שולחן ערוך או"ח סימן תמב סעיף ז

בצק שבסדקי עריבה, אם יש כזית במקום אחד חייב לבער. ואם לאו, אם היה עשוי לחזק בו שברי העריבה או לסתום בו נקב, בטל במיעוטו; ואם לאו, חייב לבער.

חידושי הר"ן

ואיכא למידק עלי' דבסמוך אמר' דשני חצאי זתים בבית צריך לבער משום דזמנין דמכנשי ונפלי אהדדי, ולמה לן האי טעמא הא בית כיון שאינו מקום לישה כלל... ואמרינן ביה דאפילו פחות מכזית חייב לבער? ואפשר דבצק בקרקעו של בית כיון שעשוי לידרס שם ברגלי אדם מיבטיל לגבי בית כי היכי דמבטיל בדופני העריבה

רמב"ן במלחמות

אלמלא נפלו הדדי "אינו חייב לבער משום דבצק שבסדקי קרקעו של בית כמקום העשוי לחזק דמי, שאינו מקפיד עליו ועשוי לידרס שם".

שלט"ג (דף יד א מדפי הרי"ף) בשם ריא"ז:

"ומז"ה אומר אף בבית אין צריך לבער אלא פירורין של עיסה, אבל פירורין של פת אינם נחשבים לכלום. ואני אומר שאף פירורין של פת מבערין אותן בתחילה כשהן נראין לעין, כדרך שאמרו בפירורי עיסה כמבואר בקונטרס הראיות".

דף מקורות

חיי אדם קיט ו

והצריכו חכמים לבדוק בחורין ובסדקים, דאף על גב דבחורין וסדקים אין לחוש אלא לחמץ כל שהוא כגון פרורין, ופרורין ממילא בטלי ואינו עובר בשום אופן, מכל מקום מחששא דשמא יבוא לאכלו, צריך לבער אפילו כל שהוא (ריא"ז בפי' ובפר"ח סי' תמ"ד סעיף ד' חולק). ולפי שאי אפשר לבדוק בחורין וסדקים אלא על ידי נר, שאור היום אינו מועיל לחורין, ולכן התקינו שכל הבדיקות לא יהיו אלא על ידי נר. ולפי שאין אור הנר מועיל ביום, לפיכך תקנו לבדוק בלילה, שאז אור הנר יפה לבדיקה...

תוס' ר"פ

"ומ"מ היה אומר רבנו יחיאל נ"ע שיש ליישב פירוש רש"י, שלעולם פחות מכזית עובר היכא דהוי במקום שאינו עשוי לחזק. ולא קשה מלקמן, משום דאמרינן שהכלי מצרפו לכזית ואע"ג שאינו במקום אחד. וכן איתא בירושלמי שהכלי מצרף והבית אינו מצרף".

משנה ברורה סימן תמב ס"ק לג

[פחות מכזית העשוי לחזק בטל במיעוטו. ואם לאו חייב לבער] ודוקא כשיש בין הכל כזית דאז הכלי מצרפו אבל כשלא נשאר בין הכל כזית א"צ לבערו ואפילו אין עשוי לחזק וכדמוכח בסי"א. אכן באמת יש מחלוקת בין הפוסקים בזה דדעת הרבה פוסקים דאפילו פחות מכזית צריך ביעור.

מהר"ם חלואה (דף ו א)

"התם בעיסה דאי מכנשא הוה ליה כזית שלם במקום אחד, אבל הכא בפירורין דפת לא".

מאירי (דף מה ב)

"ומ"מ דוקא בעריבה שהם קבועים בה אבל בבית חייב לבער אף בלא חוט בצק ביניהם שכבוד הבית מכנסם. ואע"פ שבפירורין אמרו לא חשיבי, פירורין אין מתחברות זו עם זו אבל עיסה מתדבקת ונעשית אחת".

ספר יראים סימן שא, שב [דפוס ישן - קה]

"ובצק שבסדקי עריבה... (פוסק הרא"מ כלישנה המחמירה) הלכך צריך אדם להזהר שלא להשאיר אפי' פחות מכזית במקום שאינו עשוי לחזק. והוא שראוי ליאכל קצת אבל אם הוא פחות מכזית והוא מטונף קצת כיון דאיכא תרתי לריעותא אינו חייב לבער. אמר רב נחמן שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואים כל שאילו ינטל החוט והן ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו חייב לבער וכגון שנמצא במקום מטונף מעט שדרך העולם שלא ליטלנו, אבל במקום אחר אפילו פחות מכזית חייב לבער דאסקינן לעיל בסמוך דבמקום שאינו עשוי לחזק אפילו פחות מכזית חייב לבער. אמר עולא לא אמרו אלא בעריבה אבל בבית לא דזימנין דמתכנשי ונפלי אהדדי".

דף מקורות

מהר"ם חלאוה

"שאני עריבה שהחמץ עומד במקומו ולא מאיס הלכך אפילו פחות מכזית חייב, אבל בית דמלכלכך ומאיס - לא". אבל בבית, יש חומרה בשני חצאי זית משום ש"מכנשי - דינן כזית".

משנה ברורה סימן תמב ס"ק לג

אכן באמת יש מחלוקת בין הפוסקים בזה דדעת הרבה פוסקים דאפילו פחות מכזית צריך ביעור. ודוקא כשראו לאכילה קצת אבל אם היה מטונף קצת ופחות מכזית א"צ לבער לכו"ע:

ריטב"א (פסחים ז ב)

"יש מגדולי הדור שמחמירים בעצמם וחוששים ביום י"ד לקרקע הבית שנופלים שם פירורין, ולא אפשר למבדק שפיר וכובדין אותו, וחוששין דלא אמרינן חזקתו בדוק ומביאין שם תרנגולין לאכול פירורין. דהא ודאי לאו מילתא היא, דמשום פירורין לא חשיבי ובטלי".

ראב"ן

"ואע"פ שמבטל אדם חמץ בלבו צריך לחפש אחריו ולבערו מן הבית בכל מקום שהוא, ולפיכך נהגו הראשונים לרחוץ את הקתדראות והספסלין והשלחנות שמא [נדבק] בהן חמץ וגם התיבות שאם ישאר בהן משהו חמץ שלא יתערב במאכלו בפסח במינו ושלא במינו ויאסרוהו. והא דתנן בצק שבסידקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם אין כזית בטל במיעוטו, ה"מ דלא בעי לאישתמושי בעריבה בפסח וגם הבצק הוא במקום העשוי לחזק העריבה אז בטל. אבל אי בעי לאשתמושי בה אע"ג דעשוי לחזק וחשוב כעריבה צריך לבער משום [דלמא] איערב ליה בהדי דההיא דמשתמש ביה ויאסר. ואי בעי למילש ביה בפסח צריך להגעילו בשפיכת רותחין עליה שהרי נשתמש בה חמין כשלוש בה חמץ".

הליכות שלמה לגרשז"א (עמ' קג)

"ובפשטות נראה דכ"ז לענין ביטול אבל בדיקה שפיר חייבים משום גזירה שמא יבוא לאוכלו, וכמש"כ בחיי אדם... אך עכ"פ לענין הספרים נראה דאין חייבים לבדוקם משום דהני פירורין אשר אולי נמצאים מאיסי ודינם כדן חמץ של הקדש דפטור מבדיקה הואיל ובדילי מיניה"

אור לציון להגר"צ אבא שאול עמ' פב

"ואנו לא ראינו לרבותינו שנהגו כן, ונלענ"ד טעם המנהג דמשום חשש כזית חמץ בספרים לא חיישינן שמא יפול ויאכלנו, דלא מצוי כזית, ומשום חשש פירורין גם כן לא חיישינן או משום דלא חשיבי או מטעם מהתורה אם יאכלנו אין בו כרת, לא חייב לבדוק"

דף מקורות